

КОЗАЦЬКИЙ РІД АВКСЕНТЬЄВИХ

В статті представлена генеалогія дворянського роду Авксентьєвих
Ключові слова: дворянська родина, родовід, маршалок, дворянство

Рід Авксентьєвих походить з козацтва Слобідської України. Оскільки представники цього роду не належали до заможної та впливової старшини, про них немає свідчень в історичній літературі.

Втім доля роду Авксентьєвих викликає певну цікавість, бо саме з таких і подібних до них родів складався особовий склад сотенної старшини Слобідської України, який важко розгледіти за постатями вищої керівної ланки козацьких полків Тож в даній статті подана історія одного козацького роду, представники якого з кожним поколінням міняли свою сутність від мови до поведінки.

Перший відомий предок катеринославських дворян Авксентьєвих на ім'я Андрій тривалий час обіймав посаду полкового осавула Харківського слобідського полку [12, арк. 128]. Андрій Авксентьєв мав чотирьох синів, які, як і батько, служили у козацькому війську. Всі вони брали участь в війнах, які вела Російська імперія. Росія активно використовували козацькі полки Гетьманщини і Слобідської України у війнах, які вона вела протягом XVIII ст. Троє синів Андрія Авксентьєва загинули в цих війнах, віддавши своє життя за чужі для України інтереси.

Григорій Андрійович загинув під час російсько-турецької війни 1735-1739 рр. у так званій Хотинській виправі. В документі зазначено, що він загинув під Хотином [10, арк. 8 зв., 11], але Хотинський гарнізон на чолі з Кончак-пашою здався в полон без бою, після того як турецька армія зазнала поразки під Ставчанами 17 серпня 1739 р. Швидше за все саме тут і наклав головою Григорій Андрійович.

Другий син Андрія Авксентьєва на ім'я Семен брав участь в російсько-шведській війні 1741-43 р. У серпні 1742 р. під Гельсинфорсом він був поранений і невдовзі помер [10, арк. 8 зв., 11].

Наймолодший з братів – Михайло Андрійович помер після походу під Очаків у 1788 р. в період російсько-турецької війни 1787-1791 рр. [10, арк. 11]. Щоправда, документ не дає точної відповіді на питання про те, як він помер: внаслідок ран чи від старості.

З чотирьох братів нащадків залишили молодший Михайло і старший Іван. Про Івана Андрійовича відомо, що він брав участь в багатьох походах російсько-турецької війни 1735-1739 рр., служив на Українській лінії [10, арк. 8 зв.-10].

Іван Андрійович, як і його брат Семен, обіймав посаду сотника Харківського полку, найбільш ймовірно цією сотнею була Тишковська. Харківський дослідник В.Л. Маслійчук в своїй монографії «Козацька

старшина слобідських полків...» згадує сотника І. Авксентьєва, який брав хабарі з козаків с. Бошове Харківського полку як відкупне від участі в Гилянському поході [8, с. 113]. Факти, які наводить В.Л. Маслійчук свідчать, що слобідська козацька старшина, будучи зацікавленою у власних пільгах і збагаченні, нерідко вдавалась до таких методів як хабарі і відкупи.

Серед нащадків Івана Андрійовича лише старший син Іван мав козацький чин сотника [10, арк. 25 зв.]. Інші брати мали чини згідно з «Табелем про ранги» російської армії.

Оскільки протягом 1763-67 рр. полково-сотенний устрій Слобідської України був ліквідований, старшина козацьких полків, яка і до цього фактично перебувала під командуванням російських воєначальників, перетворилася на кадрових військових Російської армії.

На Катеринославщині Авксентьєви з'явилися наприкінці XVIII ст. Син Івана Івановича Дмитро у 1786 р. став поміщиком Павлоградського повіту, започаткувавши тим самим катеринославську гілку дворян Авксентьєвих [10, арк. 20]. Дмитро Іванович був активним учасником російсько-турецької війни 1787-1791 рр. Брав участь в облозі Очакова, взятті Аккермана, Бендер та Кілії [10, арк. 27].

За традицією, яка закріпилася в роді Авксентьєвих, всі чоловіки служили у війську. Всі сини Дмитра Івановича мали військові чини. Однак найбільш відомим з-посеред нащадків Дмитра Івановича був онук Дмитро Єлисеєвич, який обрав цивільну службу.

Д.Є. Авксентьєв закінчив Харківський університет. Під час проведення Селянської реформи деякий час обіймав посаду мирового посередник. Двічі (1877 р. і 1880 р.) обирався маршалком дворян Верхньодніпровського повіту [14, с. 383]. У 1883 р. Дмитро Єлисеєвич був обраний маршалком дворян Новомосковського повіту [6, с. 393], що було винятковим явищем для Катеринославської губернії. Це єдиний випадок в історії катеринославського дворянства пореформеного періоду, коли одна й та сама людина очолювала дворянство різних повітів. Будучи поміщиком Верхньодніпровського повіту Д.Є. Авксентьєв, вважався «чужим» у Новомосковському повіті. Це призвело до протистояння. На чолі місцевої «опозиції» став М.В. Курилін, який згодом теж обіймав посаду маршалка.

Конфлікт загострився під час з'їзду землевласників для вибору гласних повітового земського зібрання у червні 1884 р. М.В. Курилін звинуватив Д.Є. Авксентьєва у перевищенні повноважень. Однак більша частина поміщиків та губернатор не підтримали в цьому випадку М.В. Куриліна [2, арк. 7-9]. Протистояння продовжилося у самому повітовому земському зібранні. Восени 1884 р. Д.Є. Авксентьєв був обраний головою повітової земської управи і мав прийняти справи від попереднього голови, яким був М.В. Курилін. Однак прибувши на чергове засідання Новомосковського земського зібрання Д.Є. Авксентьєв та члени управи знайшли приміщення повітової управи зачиненим, а колишній голова управи М.В. Курилін був

відсутній. Причому всі папери, приходні і видаткові книги та касу М.В. Курилін вилучив, зберігаючи їх в своєму маєтку [2, арк. 10].

Д.Є. Авксентьев за короткий термін, протягом якого він очолював повітове земство, зміг привернути увагу гласних до забезпечення умов та розширення мережі сільських шкіл [1, арк. 3, 5]. До цього часу Новомосковське земство приділяло незначну увагу розвитку освіти в повіті. Д.Є. Авксентьев не затримався в Новомосковському повіті. Напевно, напружена атмосфера, яка панувала в дворянському середовищі, стала причиною того, що Д.Є. Авксентьев не став балотуватися на наступний термін і повітовим маршалком був обраний молодий поміщик М.В. Родзянко.

Д.Є. Авксентьев також входив до числа гласних Катеринославського губернського земства. Вперше Дмитро Єлисеєвич був обраний губернським гласним від Верхньодніпровського повіту у 1871 р. Щоправда, на жодному із засідань він не з'явився [9, с. 15]. Будучи маршалком Верхньодніпровського, а згодом Новомосковського повіту Д.Є. Авксентьев потрапляв до губернського земства автоматично. До активних гласних земства він не належав, хоча й обирався до ревізійної комісії. Проте він мав хобі, яке було популярне серед багатьох поміщиків Катеринославської губернії. Його цікавила археологія.

Протягом декількох років Д.Є. Авксентьев разом з іншим поміщиком Верхньодніпровського повіту О.М. Полем проводили археологічні розкопки у Верхньодніпровському повіті. Як і О.М. Поль, Дмитро Єлисеєвич належав до археологів-аматорів. Він самостійно, на свій кошт, проводив археологічні пошуки у Катеринославській і Київській губерніях. У 1891 р., прохаючи голову Імператорської Петербурзької Археологічної комісії О.О. Бобринського надати права на розкопки в Чигиринському повіті Київської губернії, Д.Є. Авксентьев писав: «Обов'язком вважаю повідомити Вас про те, що служачи 12 років предводителем дворянства у Верхньодніпровському і Новомосковському повітах Катеринославської губернії, мною проводились невеликі розкопки курганів в тих повітах: в першому – разом з родичем моїм О.М. Полем, палким любителем археології, що залишив цінний для науки музей» [13, арк. 2].

Про подальшу долю Д.Є. Авксентьева, а також про те, чи мав він нащадків на даний час нічого не відомо. В списках дворян Верхньодніпровського та Новомосковського повітів кінця ХІХ ст. прізвище Авксентьев не зустрічається. Відомо лише, що дворяни Авксентєєви в середині та кінці ХІХ ст. продовжували жити в Харківській губернії.

Дані свідчать, що Авксентєєви належали до землевласників середнього достатку. Протягом більше ніж півтора століття представники цього роду служили Російській імперії маючи не високі військові або цивільні чини, але помітної ролі в історії Слобідської України та Півдня України не відіграли.

Нижче представлений поколінний розпис, в якому більш детально розкривається доля представників семи поколінь козацького роду Авксентєєвих за період з кінця ХVІІ ст. до кінця ХІХ ст.

Поколінний розпис роду Авксентьєвих

I

1. Андрій Авксентьєв (1664 – ?)
 - Полковий осавул Харківського слобідського полку [12, арк. 128].
 - На 6 вересня 1734 р. мав 70 років, полковий осавул, відставлений від служби. Дозволено мешкати у власному будинку в Харківському полку [10, арк. 7].
 - Дружина: Наталя
 - Діти: Іван, Семен, Григорій, Михайло

II

2. Іван Андрійович (? – ?) 1
 - На службі з 1729 р. прапорщиком, у 1733 р. в колишньому Слобідському драгунському полку каптенармусом, перебував на Українській лінії в караулах і роз'їздах, у 1735 р. був у Кримському поході, у 1736 р. старший полковий осавул. Під час російсько-турецької війни 1735-1739 рр. був у трьох Кримських походах. У 1740 р. у різних полкових завданнях на р. Торці [10, арк. 8 об.-10].
 - Старший полковий осавул. У 1745 р. призначений на місце брата, вбитого у Шведському поході [10, арк. 7 об.-8].
 - Діти: Іван, Олексій, Микола
3. Семен Андрійович (? – 1742?) 1
 - У 1739 р. нагороджений шаблею з написом, 29.03.1740 р. нагороджений чином прем'єр-майора [12, арк. 129].
 - Полковник Чугуєвських калмиків і козаків, поранений в битві зі шведами під Гельсинфорсом і помер у поході [10, арк. 8 об., 11].
 - Тишковський сотник Харківського слобідського козачого полку
 - Дружина: Уляна
4. Григорій Андрійович (? – 1739) 1
 - Полковий хорунжий Чугуєвського полку, вбитий в битві з турками під Хотиним [10, арк. 8 об., 11].
5. Михайло Андрійович (? – 1788?) 1
 - 25.12.1778 р. підвищений з підпоручників в поручники, 26.01.1781 р. – капітан [12, арк. 129].
 - Сотник Харківського полку, після походу під Очаків помер [10, арк. 11].
 - Діти: Василь

III

6. Іван Іванович (?–?) 2
 - На службі з 5.04.1746 р., з 22.03.1759 р. був у чині сотника [10, арк. 25 об.].

- 4.10.1764 р. вчинив поділ маєтку містечка Лінци в Харківському полку з братами: поручником Олексієм Івановичем, підпрапорщиком Миколою Івановичем і підпрапорним Василем Івановичем [12, арк. 130].
 - Дружина: NN
 - Діти: Дмитро, Наталя
7. Олексій Іванович (?–?) 2
- Поручник [12, арк. 128].
 - 30.01.1762 р. наданий чин прапорщика, 14.02.1763 р. поручик Слобідського гусарського полку [12, арк. 129].
 - Дружина: Варвара Іванівна
 - Діти: Іван, Роман
8. Микола Іванович (?–?) 2
- Капітан [12, арк. 128].
 - 1.01.1770 р. за ревну службу нагороджений прапорщиком, 11.11.1773 р. підвищений з поручників в капітани [12, арк. 129].
 - Діти: Костянтин
9. Василь Михайлович (?–?) 5
- Прапорний [10, арк. 14 об.].

IV

10. Дмитро Іванович (1762?–?) 6
- Відбував військову службу у чині корнета, у 1792 р. вийшов у відставку в чині поручника [3, арк. 18].
 - На службі з 22.03.1773 р. з обер-офіцерських дітей, у 1782 р. в поході в Криму, з 1.01.1788 р. корнет, у 1788 р. брав участь в осаді Очакова, у 1789 р. брав участь у взятті Белгорода і Бендер, у 1790 р. брав участь у взятті Кілії [10, арк. 27].
 - На жовтень 1786 р. служив вахмістром в Харківському легко-кінному полку [10, арк. 18 об.].
 - У 1786 р. поручик, поміщик Павлоградського повіту, внесений до 6 частини Родовідної книги дворян Слобідсько-Української губернії [10, арк. 20].
 - Корнет Харківського легко-кінного полку звільнений від служби 24.08.1792 р. [9, арк. 17 об.].
 - У 1810 р. мав 48 років, поручник у відставці, мешкав у Павлоградському повіті, володів маєтком біля с. Лугопілля площею 2335 дес., мав 56 селян малоросів, 1 великороса, куплених – 74, переведених – 11 селян [12, арк. 127 об.].
 - 9.11.1810 р. внесений до 6 частини Родовідної книги дворян Харківської губернії [10, арк. 34].
 - На виконання наказу Урядуючого Сенату Катеринославське дворянське депутатське зібрання рішенням від 15 березня 1854 р.

внесло поручника Дмитра і сина його поручника Єлисея за власними заслугами першого до другої частини Родовідної книги дворян Катеринославської губернії по Павлоградському повіту [3, арк. 18].

- Дружина: (25.01.1797) Маріамна Олексіївна Хандалеєва (донька протопопа Олексія Хандалеєва куп'янського, у 1810 р. мала 34 роки)
- Діти: Єлисей, Тетяна, Григорій

11. Наталя Іванівна (?–?)

- У 1786 р. малолітня [10, арк. 18 об.].

12. Іван Олексійович (?–?) 7

- Корнет [12, арк. 128].
- На жовтень 1786 р. служив в Сумському легко-кінному полку [10, арк. 18 об.].

13. Роман Олексійович (?–?) 7

- Сержант [12, арк. 128].
- На жовтень 1776 р. служив в Єлецькому піхотному полку [10, арк. 18 об.].
- Діти: Петро, Олексій

14. Костянтин Миколайович (?–?) 8

- У 1786 р. малолітній [10, арк. 18 об.].

15. Ганна Миколаївна (?–?) 8

- У 1786 р. малолітня [10, арк. 18 об.].

V

16. Єлисей Дмитрович (14.06.1807 – до 1863 р.) 10

- Народився 14.06.1807 р. [10, арк. 30].
- На службі з 4.06.1824 р. юнкером Українського уланського полку, 17.01.1827 р. переведений в Кірасирський полк принца Альберта Пруського для служби з братом, 1.11.1827 р. – корнет, 5.04.1830 р. звільнений через домашні обставини з 3-го резервного поселеного кавалерійського корпусу в чині поручника [10, арк. 31].
- 15.10.1833 р. у с. Алферово Іоанно-Богословського храму відставний поручник вінчався з Юлією донькою поміщика Верхньодніпровського повіту штабс-капітана Федора Ілліча Месароша. Поручителі Микола Ілліч Малама, Аристарх Ілліч Малама і Варфоломій Федорович Круп'янський [10, арк. 45].
- На 1863 р. показаний померлим, а його землі в Новомосковському повіті (с. Зелений Кут) належали його спадкоємцям [7, с. 22].
- Дружина: (15.10.1833) Юлія Федорівна Месарош. У 1841 р. стала хрещеною матір'ю у Петра Миколайовича Поля [11, арк. 185-185 зв.].
- Діти: Дмитро, Юлія, Марія, Антоніна, Микола, Олена, Зінаїда, Надія, Ераст

17. Тетяна Дмитрівна (?–?) 10

18. Григорій Дмитрович (?–?) 10

- Служив в Кірасирському полку принца Альберта Пруського [10, арк. 31].
19. Петро Романович (?–?) 13
- Штаб-ротмістр. В службі з 1824 р., у відставці з 1833 р., з 1841 р. Богодухівський земський справник. Кавалер ордена Св. Анни III ст., за битву на Гроховських полях (1832 р.). Поміщик Богодухівського повіту [15].
 - Дружина: Ганна Михайлівна
 - Діти: Леонід, Дмитро, Юлія
20. Олексій Романович (?–?) 13
- Ротмістр. В службі з 1827 р., у відставці з 1836 р. [15].
 - Дружина: Анна
 - Діти: Микола ст., Роман, Микола мол.

VI

21. Дмитро Єлисейович (3.06.1836 – ?) 16
- Народився 3 червня 1836 р. [10, арк. 46].
 - 16 травня 1859 р. долучений до роду батька [3, арк. 18].
 - У 1868 р. колезький радник, в спільному володінні 802 дес. у Верхньодніпровському повіті, закінчив Харківський університет, служив по Міністерству просвіти, мировий посередник по Верхньодніпровському повіту з 7.05.1863 г. по 19.09.1864 р. [14, с. 579].
 - У 1877 р., 1880 р., титулярний радник, обирався маршалком дворян Верхньодніпровського повіту [4; 5].
 - У 1883 р. колезький асесор, обраний маршалком дворян Новомосковського повіту [6].
22. Юлія Єлисеївна (4.04.1841–?) 16
- Народилася 4.04.1841 р. Похрещена у с. Адамівка в Троїцькому храмі [10, арк. 49].
23. Марія Єлисеївна (14.02.1843–?) 16
- Народилася 14.02.1843 р. Похрещена у с. Адамівка в Троїцькому храмі [10, арк. 50].
24. Антоніна Єлисеївна (4.01.1844–?) 16
- Народилася 4.01.1844 р. Похрещена у с. Адамівка в Троїцькому храмі [10, арк. 51].
25. Микола Єлисейович (7.04.1845–?) 16
- Народився 7.04.1845 р. Похрещений у с. Адамівка в Троїцькому храмі [10, арк. 47].
 - 25 липня 1892 р. губернський секретар. Його дружина долучена до роду Авксентьєвих [3, арк. 19].
26. Олена Єлисеївна (10.02.1847–?) 16

- Народилася 10.02.1847 р. Похрещена у с. Адамівка в Троїцькому храмі [10, арк. 52].
- 27. Зінаїда Єлисеївна (16.08.1848–?) 16
 - Народилася 16.08.1848 р. Похрещена у с. Адамівка в Троїцькому храмі. Хрещена матір Олександра Іллівна Мессарош [10, арк. 53].
- 28. Надія Єлисеївна (26.02.1851–?) 16
 - Народилася 26.02.1851 р. Похрещена у с. Адамівка в Троїцькому храмі [10, арк. 54].
- 29. Ераст Єлисейович (20.09.1854–?) 16
 - Народився 20.09.1854 р. Похрещений у с. Адамівка в Троїцькому храмі [10, арк. 48].
- 30. Леонід Петрович (10.02.1835–?) 19
- 31. Дмитро Петрович (13.09.1845–?) 19
- 32. Юлія Петрівна (6.04.1840–?) 19
- 33. Микола Олексійович ст. (1.02.1835–?) 20
 - Підполковник. Поміщик Богодухівського повіту [15].
 - Діти: Олександра, Володимир, Борис, Микола
- 34. Роман Олексійович (1843–?) 20
- 35. Микола Олексійович мол. (2.05.1850–?) 20

VII

- 36. Олександра Миколаївна (?–?) 33
- 37. Володимир Миколайович (?–?) 33
- 38. Борис Миколайович (?–?) 33
- 39. Микола Миколайович (?–?) 33

Бібліографічні посилання:

1. Государственный архив Российской федерации. – Ф.102. Департамент полиции. – Оп.81. – Д.59. – Ч.27. 1885 г. Политический обзор Екатеринославской губернии за 1884 г. 37 л.
2. Державний архів Дніпропетровської області. – Ф.120. Екатеринославская губернская земская управа. – Оп.1. – Спр.1 б. Документы (дневник заседания, записки, заявления, объявления) о работе Новомосковского уездного земского собрания, проведение земских выборов. – 80 л.
3. Дніпропетровський національний історичний музей. Відділ рукописів. Вторая часть Родословной книги дворянства Екатеринославской губернии с 1886 г. – Арх.536.
4. Екатеринославские губернские ведомости. – 1877. – 25 сентября. – №77. – С.435
5. Екатеринославские губернские ведомости. – 1880. – 1 октября. – №79. – С.383
6. Екатеринославские губернские ведомости. – 1883. – 8 октября. – №.81 – С.393.
7. Крестьянское дело в Екатеринославской губернии. – 1863. – №23. – С.22.
8. Маслійчук В.Л. Козацька старшина слобідських полків другої половини XVII – першої третини XVIII ст. / В.Л. Маслійчук. – Харків: ВД «Райдер», 2002. – 252 с.
9. Постановления VI очередного Екатеринославского губернского земского собрания с 18 по 21 декабря 1871 года. Екатеринослав: В типографии губернского правления, 1872. – 417 с.
10. Российский государственный исторический архив (далі РГИА). – Ф.1343. Третий департамент Сената. – Оп.16. – Д.313. О дворянстве Авксентьевых. 1859 г.

11. РГИА. – Ф.1343. Третий департамент Сената. – Оп.27. – Ч.2. – Спр.4812. Дело о дворянстве рода Полей.
12. РГИА. – Ф.1343. Третий департамент Сената. – Оп.51. – Д.98. Родословная книга дворян Екатеринославской губернии.
13. Рукописний архів Інституту історії матеріальної культури Російської академії наук РА ПМК РАН. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.49. Дело Императорской археологической комиссии о раскопках г. Чигиринского уездного предводителя дворянства Д.Авксентьева в Чигиринском уезде Киевской губернии. 1891 г.
14. Список лиц, имеющих право быть избранными в мировые судьи по Верхнеднепровскому уезду // Екатеринославские губернские ведомости. – 1868. – №71. – 4 грудня.
15. <http://old.mediaport.info/spezproekts/family/index.php?page=1>

I. Kochergin

Cossack's family of Avksentiev

The family's tree of nobles Avksentiev is presented in this article

Keywords: noble family, family tree, marshalok, nobility

И. Кочергин

Казацкий род Авксентьевых

В статье представлена генеалогия дворянского рода Авксентьевых

Ключевые слова: дворянская семья, родословная, предводитель, дворянство